

ВІДГУК
офіційного опонента
кандидата наук із соціальних комунікацій Ніколаєнко Наталії Миколаївни
на дисертацію Янь Пен «НАУКОВІ БІБЛІОТЕКИ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ КНР:
РОЗВИТОК У ЦИФРОВОМУ СУСПІЛЬСТВІ»,
подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю
029 — книгознавство, бібліотекознавство, бібліографознавство

Формування цифрового суспільства передбачає створення якісної системи освітніх комунікацій, що базується на створенні масивів і потоків інформації в електронному вигляді з одночасним забезпеченням можливостей доступу до цих даних усім учасникам освітнього процесу з будь якої точки доступу і в будь який час. Для виконання цього завдання бібліотекам закладів вищої освіти необхідно активно трансформувати усі напрями своєї діяльності: адаптувати досягнення сучасних інформаційних технологій, змінювати організаційні форми роботи, підвищувати якість бібліотечного обслуговування, створювати корпоративні бібліотечні мережі, що забезпечують взаємодію і об'єднання ресурсів. В цьому сенсі дисертаційне дослідження Янь Пен «Наукові бібліотеки закладів вищої освіти КНР: розвиток у цифровому суспільстві» є актуальним і своєчасним.

Наукова розвідка присвячена вирішенню важливого наукового завдання, яке дозволяє сформувати теоретико-методичні засади розвитку наукових бібліотек закладів вищої освіти Китайської народної республіки на етапі цифровізації суспільства. Окремо акцентуємо на тому, що практичною базою дослідження стали бібліотеки закладів вищої освіти однієї з провідних і розвинених країн – Китаю. Наукове дослідження закордонного досвіду може бути дуже важливим і цікавим, методологічно цінним для сталого розвитку університетських бібліотек України в поствоєнний період.

Наукові бібліотеки закладів вищої освіти Китайської народної республіки є виключно важливим явищем у сучасній освітній інформаційній інфраструктурі. Їх діяльність спрямована на оцифрування, спільне придбання та використання інформаційних ресурсів, реалізацію потужних проектів створення цифрового комунікаційного середовища як в закладі освіти, так і в суспільстві в цілому. Бібліотеки університетів інтегровані з базовою системою менеджменту, а ефективність їх діяльності зумовлена рівнем відповідності міжнародним стандартам, що регламентують якість управління і сервісу – тому ці питання потенційно вимагають максимального вивчення,

коректування та регламентування з боку держави й закладів освіти. Окрім акцентуємо на аспекті виконання науковими бібліотеками у глобалізованому світі функції соціалізації – не в межах одного соціуму чи його окремої частини, а в межах загальноосвітових.

Важливою перевагою дисертаційної роботи, прямо зумовленою параметрами її актуальності, є ґрунтування на країнознавчому аспекті, оскільки на сьогодні в Україні бібліотеки закладів вищої освіти, як і безліч інших, перебувають у стадії трансформації, активного, але подекуди хаотичного розвитку, що потребує і теоретичного, і практичного дослідження й осмислення. Для того, щоб обрати за об'єкт вивчення зasadничо проблемну й надважливу площину, ґрунтovanу на важко вирішуваних на перший погляд питаннях, треба мати наукову сміливість – і варто відзначити, що дисертанту вдалося не лише виокремити й розробити винятково актуальну для бібліотекознавства та теорії соціальних комунікацій наукову проблему, але й здійснити це в широкому фактографічному контексті.

Янь Пен справедливо вбачає, що діяльність бібліотек закладів вищої освіти КНР спрямована на виконання низки завдань, серед яких: створення комфортного інформаційного середовища для ефективного задоволення інформаційних потреб користувачів: студентів, викладачів, співробітників; формування системи освітніх ресурсів, яка охоплює фонд бібліотеки, цифрові інформаційні ресурси власної генерації, бази даних інших бібліотек та установ; створення системи ефективного інформаційного сервісу й інформаційного забезпечення їхньої науково-дослідної діяльності. Відповідно до цього, діяльність бібліотек ЗВО є важливим об'єктом дослідження, оскільки виступає відзеркаленням процесів, що відбуваються в країні чи регіоні, – на рівні установи, соціуму і на рівні держави.

Актуальність роботи дисертант справедливо пов'язує із наявністю суперечностей між «висвітленням ролі бібліотек університетів як фахових комунікаційних посередників у системі академічної освіти, виявленням особливостей інформаційних потреб користувачів бібліотек закладів вищої освіти і відсутністю комплексних наукових розвідок, в яких сформовано теоретико-методологічні засади їх розвитку на етапі цифровізації суспільства; активним процесом модернізації і трансформації наукових бібліотек закладів вищої освіти в Китаї і недостатнім теоретичним осмисленням напрямів диверсифікації стратегій їх розвитку в цифровому суспільстві та суспільстві знань» (с. 4-5). Тож є назрілою потребою комплексне вивчення феномену наукової бібліотеки ЗВО Китаю як такого, що передбачає аналіз явищ минулого й сьогодення та визначення тенденцій і перспектив у цій галузі, – тим більше, у проекції на вітчизняний матеріал

(розкриття специфіки відповідних бібліотекознавчих явищ у контексті міжнародної традиції є в дисертаційній роботі науково новим і цінним).

Автор досліджує актуальні питання трансформаційних змін наукових бібліотек ЗВО Китаю на багатому теоретичному і емпіричному матеріалі (це довідкові та періодичні видання, монографії, електронні ресурси тощо), виявленому й осмисленому в різних контекстах і ракурсах, – його систематизація й уведення в науковий обіг є вагомим здобутком роботи.

Розв'язуючи актуальну наукову проблему, Янь Пен здійснює дослідження, яке відзначається широтою поглядів при міцному ґрунтуванні на попередній науковій традиції. Дисертація складається зі вступу, трьох внутрішньо структурованих розділів, кожний із яких є результатом відповіді на сформульовані наукові завдання, висновків, додатків та списку використаних джерел (265 позицій). Запропонована автором структура дисертаційної роботи обґрунтована метою та завданнями дослідження: розв'язання поставленої проблеми поетапно здійснюється на різних рівнях – від глобального й універсального до локального, структурно й семантично диференційованого.

Запропоновані матеріали, методики й висновки дисертаційної роботи можуть слугувати основою для приняття рішень як в системі управління та визначення векторів стратегічного розвитку, так і в практиці діяльності бібліотек закладів вищої освіти Китаю та України. Важливо відзначити, що наукові результати дисертаційного дослідження використані в навчальному процесі Харківської державної академії культури для вдосконалення змісту і структури навчальних дисциплін «Бібліотекознавство», «Документознавство», «Бібліографознавство», «Управління в ДІС», «Бібліотечно-інформаційний сервіс», «Бібліотечно-інформаційне виробництво», «Цифрове кураторство», «Електронні архіви», «Організація та створення електронних ресурсів», «Світові електронні бібліотеки», про що свідчить акт про впровадження.

Теоретико-методологічна оптимальність роботи зasadничо забезпечується ретельним добором і обґрунтованим використанням широкого спектру методів дослідження, а при визначені ступеня розробки проблеми розглянуто і враховано наукові праці, які з різних позицій можуть бути плідно використані при вивченні й науковому обґрунтуванні особливостей розвитку наукових бібліотек закладів вищої освіти Китаю у цифровому суспільстві. Наскрізними перевагами роботи є чітка термінологічна визначеність, а також продемонстрована структурованість і критичність мислення й оцінок дисертанта.

Оптимально сформованою і структурованою є ланка роботи, присвячена дослідженю функцій та сучасного стану академічних бібліотек закладів вищої освіти

Китаю в системі електронних комунікацій. Безперечним здобутком автора є обґрунтування фундаментальної ролі наукової бібліотеки ЗВО як складової сучасної освітньої інфраструктури університету, її позиціонування як навчального центру, інформаційно-дослідницької установи, діяльність якої полягає в швидкому, повному та оперативному забезпеченні інформаційних потреб користувачів в інформаційних ресурсах. Слід погодитись із думкою автора, що саме на досягнення цих завдань спрямовано процес формування матеріально-технічної та техніко-технологічної складових наукових бібліотек закладів вищої освіти.

Цінність роботи збільшується з огляду на те, що в ній дослідження особливостей розвитку наукових бібліотек закладів вищої освіти Китаю у цифровому суспільстві здійснене з урахуванням соціокомунікаційного, культурно-ціннісного, економічного, іміджевого тощо дискурсів. Безперечною заслугою автора є виявлення основних метасистемних аспектів, що зумовлюють інтеграцію університетських бібліотек в цифровий інформаційний простір. Серед них названо загальносоціальний процес цифровізації суспільства; інформатизацію системи освіти, яка потребує інформаційно-бібліотечного супроводу освітнього процесу здобувачів, викладачів та співробітників освітніх установ та необхідність формування глобального інформаційно-освітнього середовища, яке ґрунтуються на інноваційних технологіях споживання знаннєвого контенту.

Вірогідності проміжним висновкам і результатам роботи надає наскрізне апелювання дисертанта до статистичних даних, які засвідчують об'єктивність запропонованих ним тез. У цьому контексті суттєвою перевагою роботи є змістовні додатки, які конкретизують важливі положення та надають додаткову інформацію в межах дослідження. Важливо відзначити, що дисертантом проведено аналітичне дослідження діяльності 31 провідної університетської бібліотеки Китаю, і як стратегічний напрям їх діяльності визначено створення і розвиток відкритої наукової, освітньої інфраструктури, яка реалізується у вигляді моделі відкритого доступу. Детально проаналізовано сучасний стан інституційних репозитаріїв у системі вищої освіти, визначені провідні освітні заклади, що розгортають свою діяльність в цьому напрямі.

Безперечною заслугою автора є визначення і обґрунтування напрямів розвитку університетських бібліотек Китаю в цифровому суспільстві знань, пов'язаних з управлінням процесом формування комфортного середовища роботи з інформацією та знанням; створенням цифрової інфраструктури освітніх комунікацій з використанням системних платформ запровадження нових послуг та інформаційно-комунікативних технологій налагодження тісної співпраці з користувачами та розгортанням когнітивної

функції бібліотек. Такий підхід уможливив висновок автора щодо важливості стратегії формування загальноосвітніх і галузевих порталів знань. Цілком слушним є твердження автора, що їх створення базується на системі повнотекстових БД з використанням інтелектуальної технології пошуку за ключовими словами та інтелектуальної системи індексації наукових видань та пошуку на основі використання формальних пошукових мов.

Дисертантом акцентовано, що в умовах цифровізації суспільства першочерговим завданням стає створення когнітивно-освітнього середовища наукової бібліотеки. Слід погодитись з думкою автора, що когнітивно-освітнє середовище має охоплювати всі напрями діяльності наукових бібліотек закладів вищої освіти. Не викликають заперечень і базові елементи цього середовища: підсистема генерування інформації та знань; їх кодифікації, організації та зберігання; підсистема розгалуженого бібліотечно-інформаційного сервісу.

Слід визнати науково обґрунтованим висновок здобувача щодо якісних ознак підсистеми генерування інформації та знань, яка функціонує як цифрове бібліотечно-інформаційне виробництво, спрямоване на розробку цифрових ресурсів; в той час як підсистема кодифікації, організації та зберігання інформації та знань охоплює питання кодування змістів, визначення оптимальних для певної установи технологій організації, менеджмент інформації та знань. Не можна не погодитись із думкою дисертанта, щодо підсистеми бібліотечно-інформаційного сервісу, яка охоплює питання ефективного використання друкованих, електронних джерел та мультимедійного контенту, базується на сучасних стандартах, менеджменту якості та корпоративній взаємодії.

Як важливий позитивний момент слід відзначити змістовні висновки до структурних частин та усієї роботи – чіткі, репрезентативні, такі що повністю відповідають поставленим завданням, із акцентуванням основних дослідницьких знахідок та визначенням тенденцій – допомагають цілісному органічному сприйняттю тексту з усвідомленням цінності всіх проміжних результатів.

Окремо хочеться відзначити стиль роботи – не зважаючи на мовний бар'єр, проблемну тему, обтяженість фактажем і виключно науковий підхід автору вдалося зробити текст доступним і читабельним, легким для сприймання і засвоєння, що підвищує його практичну прикладну цінність і можливість використання як у навчальному процесі, так і в комунікативній практиці.

Відзначаючи вагомість і повноту проведеного дослідження, варто висловити

кілька зауваг, що мають переважно рекомендаційний характер.

1. В дисертаційному дослідження доречно було б надати паралельно англомовні назви ЗВО КНР з інтерактивними посиланнями на їх сайти та сайти бібліотек, для більш якісного представлення еталонного зразку системи управління контентом сучасних бібліотек Китаю.

2. Здобувачеві у дослідженні вдалось обґрунтувати науково-методичні засади системної модернізації бібліотек закладів вищої освіти Китаю в напрямі техніко-технологічних, організаційних та управлінських змін, спрямованих на посилення когнітивної складової діяльності бібліотек в цифровому суспільстві, але не досить чітко окреслено чинники запровадження когнітивних технологій – отримання потрібних знань, організаційне забезпечення їх поширення через когнітивний менеджмент і маркетинг бібліотек.

3. У дослідженні зазначено, що бібліотеки ЗВО Китаю активно опановують сучасні когнітивні технології в ході здійснення інформаційного супроводу освітньої, освітньо-наукової і науково-дослідної діяльності студентів різних рівнів навчання та професорсько-викладацького складу, але не розкрито значення вживаного і на часі актуального терміну «когнітивні технології» з точки зору вивчення потреб користувачів, та когнітивного управління, для повного розуміння суті питання розбудови інформаційного середовища та визначення шляхів його інтеграції в світовий інформаційний простір.

Наведені вище зауваження не мають принципового характеру і жодним чином не знижують наукової значущості рецензованої роботи. Дисертація Янь Пен «Наукові бібліотеки закладів вищої освіти КНР: розвиток у цифровому суспільстві» є закінченим, актуальним, ґрунтовним науковим дослідженням, у ході виконання якого закладено основу для цілісного осмислення місця й ролі наукових бібліотек закладів вищої освіти у цифровому суспільстві та суспільстві знань.

Дослідження виконане на високому науковому та методологічному рівнях, оригінальне в судженнях та підходах. Логічні висновки дисертації повністю підсумовують суть досліджуваного матеріалу. Дисертація є завершеною і самостійною, результати дослідження повністю висвітлені в наукових публікаціях автора (11 позицій), апробовані у виступах на конференціях та в навчальних курсах. Усе це дає підстави для остаточного висновку: робота «Наукові бібліотеки закладів вищої освіти КНР: розвиток у цифровому суспільстві» повною мірою відповідає галузі знань 029 — книгознавство, бібліотекознавство, бібліографознавство, вимогам МОН України до кандидатських

дисертацій, що викладені впп. 5-9 Постанові Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 341 від 21.03.2022 р.), а її автор – Янь Пен заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 029 — книгознавство, бібліотекознавство, бібліографознавство.

Офіційний опонент:

директор наукової бібліотеки Державного

біотехнологічного університету,

кандидат наук із соціальних комунікацій

Ніколаєнко Н.М.

Гайдук Ніколаєнко Н.М. заявляю:
М.В.О. наочнішко *зареєстровано,*

